

УДК 912 Клименко+16:[929]Клименко+81(092)

НЕВТОМНЕ СЛУЖІННЯ НАУЦІ (до 75-річчя від дня народження Н. Ф. Клименко)

22 жовтня цього року член-кореспондент Національної академії наук України, доктор філологічних наук, професор Ніна Федорівна Клименко, а з нею її учні, друзі, співпрацівники, вся мовознавча громада України, наші колеги за кордоном відзначили 75-річчя від дня її народження. Близька за часом до цієї поважної віхи в особистому житті Н.Ф. Клименко й знаменна дата в її

професійній діяльності — 50-річчя невтомної й плідної праці на мовознавчій ниві.

Спектр наукових зацікавлень вельмишановної Ювілярки надзвичайно широкий і розмаїтий, але на кожній з ділянок, що впродовж напруженого наукового життя привертали її увагу, вона залишила свій оригінальний і вагомий доробок. Ім'я Ніни Федорівни Клименко добре знайоме не лише українцям, ширше — славістам, а й елліністам, фахівцям з класичної філології, загального й порівняльно-історичного та зіставно-типологічного мовознавства, перекладознавства, структурної, математичної, прикладної та комп'ютерної лінгвістики, когнітивістики, мовної синергетики.

© Є.А. КАРПІЛОВСЬКА, 2014

Останні роки Ніна Федорівна наполегливо працює над створенням категорійно-функціональної граматики української мови, водночас застосовуючи такий новітній теоретико-методологічний підхід до опису мовних явищ у зіставному плані. Об'єкт її досліджень у цьому напрямі становлять мовні засоби реалізації поняттєвих категорій в українській, у цілому східнослов'янських мовах та в новогорьцькій мові. Категорійно-функціональне, зіставно-типологічне, контрастивне вивчення мов в обставинах сучасної глобалізації, як переконливо доводять праці Ніни Федорівни, відкриває заманливі перспективи для проникнення в когнітивні механізми національного мововираження, дає вдумливому й спостережливому дослідникові змогу не лише виявити самотність категоризації у мові певних понять, а й з'ясувати внутрішні механізми захисту неповторного «обличчя» національної мови, збереження її типологічних рис.

Ніна Федорівна Клименко беззаперечно належить до кола вчених, які сьогодні визначають рівень і обличчя української мовознавчої науки у світі. Й.-В. Гете колись слушно зауважив, що для того, щоб зрозуміти поета, треба побувати на його батьківщині. Перефразовуючи великого німця, можна твердити, що багато чого в науковій біографії ученого пояснює історія його життя, його коріння. Рідна земля, сім'я, оточення в роки навчання й формування особистості — це той важливий ґрунт, на якому усталюються принципи, неписані закони людського й професійного життя. Непохитна вірність їм також становить невід'ємну ознаку справжнього вченого і громадянина.

Ніна Федорівна Клименко народилася 22 жовтня 1939 р. у місті Черкаси, яке на той час було ще районним центром. Робітнича сім'я Федора Даниловича і Мотрі Нечипорівни Клименків не мала великих статків, дітей своїх батьки змалечку привчали до праці, поваги до людей, до життя по совісті.

Війну 1941–1945 рр. сім'я пережила в Черкасах. В 1946 р. Ніна і старша сестра Валя пішли до школи. Спочатку вчилися у семирічній школі № 7, а потім — у середній школі № 1, що була далеко від дому, у центрі Черкас. Цю школу та її вчителів Ніна Федорівна згадує з незмінними теплотою і вдячністю: «Це була базова школа для педагогічної практики студентів Черкаського педінституту, нинішнього Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. У школі працювали справжні вчителі-народники. З великою любов'ю пригадую вчительок української мови і літератури Олександрю Платонівну Опаренко, російської мови і літератури Віру Яківну Недашківську, географії Ему Йонівну Медведівську, завуча школи Міну Ізраїлівну Зельцер, учителів фізики Миколу Степановича Росинського і математики Гліба Ілліча Бабича. Їхні уроки були дуже цікаві, вони вели гуртки, працювали додатково і безкоштовно з тими, хто погано вчився. Були вони і вимогливі, і доброзичливі, співали з нами в хорі, працювали в драмгуртках і на дослідних ділянках. Для нас школа була другою рідною домівкою.

Нам було цікаво». Школу Ніна Федорівна закінчила із золотою медаллю 1956 р. і вирішила вступати до Київського державного університету ім. Т.Г. Шевченка. Батьки відмовляли її: боязко було так далеко від дому відпускати дитину та й жила родина скрутно. Просили вступати до Черкаського педінституту, однак Ніна дуже хотіла вчитися саме в Київському університеті і наполягла на своєму. «На філфак, — згадує той період свого життя Ніна Федорівна, — був великий конкурс, по 10 осіб на місце. Приймали золотих медалістів після співбесіди. Через день по приїзді, втративши від хвилювання голос, я пішла на комісію. Вів її, як я потім довідалася, разом із М.С. Зарицьким та І.Я. Заславським Андрій Васильович Кулінич, який пізніше очолював кафедру російської літератури на філологічному факультеті КДУ. Саме він заступився за мене, сказавши, що співбесіду можна проводити і пошепки, ніде ж бо не написано, що тільки голосно. «У неї голос прорежеться потом», — сказав він рішуче членам комісії. Так пошепки ми й бесідували, після чого мені сказали, що я буду студенткою». Так Ніна Федорівна Клименко стала студенткою відділення російської мови та літератури філологічного факультету Київського державного університету ім. Т.Г. Шевченка. За її словами, в університеті з 1956 до 1961 р. «минули мої напівголодні і найщасливіші п'ять років життя». Вчилася вона охоче і наполегливо, жила в гуртожитку на саму стипендію, спочатку одержувала підвищену, а з третього курсу — Ленінську стипендію.

«На викладачів нам поталанило, — з вдячністю розповідає Ніна Федорівна. — Літературу нам читали В.І. Маслов, О.А. Назаревський, І.Я. Заславський, А.В. Кулінич, російську мову — Т.П. Малина, О.М. Барзилович, М.О. Карпенко, В.О. Сиротіна, українську мову — І.К. Кучеренко, німецьку мову нам викладав колишній розвідник С.М. Віхнін. Пам'ятаю, як ми переживали і плакали за ним, коли він раптово помер молодим у с. Велика Виска на Кіровоградщині після нічного переїзду з нами, студентами, у вагонах-корівниках. Ми їхали на сільськогосподарські роботи у вересні. Латину нам читала Т.М. Чернишова, а чеську й словацьку мови — Ян Моринець з Чехословаччини. Старше покоління викладачів було для нас взірцем інтелігентності, високої освіченості й професійності. Молодше — вражало мужністю. А.В. Кулінич, який пройшов війну, втратив руку, читав сучасну російську літературу натхненно, розповідав нам про творчість уже «дозволеного» С. Єсеніна, символістів, Андрія Белого. І.К. Кучеренко майстерно розкривав логіку теоретичної граматики української мови. Обидва вони були для нас взірцем порядності. Про них студенти казали: «Це — совість факультету».

1958 р. став початком нового важливого етапу в житті студентки-філолога Ніни Клименко — початком її формування як всесвітньо відомого сьогодні вченого-еллініста, засновника в 1999 р. разом з іншим відданим учнем Андрія Олександровича Білецького і Тетяни Миколаївни Чернишової — професором Олександром Даниловичем Пономаревим першої в Україні кафедри елліністики в Київському національному

університеті імені Тараса Шевченка. Понад 40 років наполегливої, невтомної наукової і перекладацької праці, пропаганди мови і культури Греції в Україні і дбайливого вивчення мови греків українського Надзав'яз — румеїв пролягли між цими двома датами. Довгий цей шлях, з якого не звернули вірні й талановиті учні видатних учених-елліністів України А.О. Білецького і Т.М. Чернишової, привів їх до втілення мрії своїх учителів про такий науково-просвітницький і культурний університетський осередок еллінізму в Україні.

Сама Ніна Федорівна вважає, що Андрій Олександрович Білецький і його дружина Тетяна Миколаївна Чернишова зіграли особливо значущу роль в становленні її як особистості й науковця. Це були не тільки викладачі, куратори, наставники, вони стали для студентів проводирями в надзвичайно принадний світ витонченої культури, науки, ерудиції, високого професіоналізму і непохитної відданості обраній справі і духовним ідеалам. Між студентами-елліністами першого випуску і подружжям Білецьких встановилися міцні і щирі стосунки взаємної поваги і підтримки, які не ослабли й після завершення їх навчання в університеті. До останніх днів життя Тетяни Миколаївни і Андрія Олександровича Ніна Федорівна і інші студенти-елліністи першого випуску не поривали тісних людських і наукових зв'язків з ними, підтримували вчителів, допомагали їм у наукових і житейських справах, опікувалися ними, особливо тяжко хворою Тетяною Миколаївною в останні 10 років її життя, і всіляко пропагували наукові здобутки подружжя Білецьких. Як раділи всі учні, колеги, друзі Білецьких, коли 1996 р. завдяки старанням Н.Ф. Клименко, О.Д. Пономарева й А.М. Чердаклі світ нарешті побачила книжка Андрія Олександровича Білецького «Про мову і мовознавство». У ній були зібрані його лекції із загального мовознавства, курсу, який він читав в Київському університеті понад 30 років і над удосконаленням якого невтомно працював усе життя. А до 100-річчя від дня народження А.О. Білецького та до 85-річчя з дня народження Т.М. Чернишової Ніна Федорівна Клименко разом зі своїми учнями Є.А. Карпіловською та А.О. Савенком підготувала й видала ошатні томи їх вибраних праць. Вони вийшли друком, відповідно, 2012 і 2013 року.

Особливого значення у мовній підготовці студентів Андрій Олександрович і Тетяна Миколаївна надавали перекладацькій роботі, залучали до неї своїх учнів. Перекладали з новогрецької українською і з української новогрецькою, пропагуючи в такий спосіб не лише новогрецьку літературу в Україні, а й українську літературу — в Греції. Саме Білецькі зі своїми першими учнями-елліністами познайомили Грецію з творами Тараса Шевченка, Івана Франка, Лесі Українки. Ніна Федорівна глибоко переконана в тому, що завдяки роботі над грецькими підрядниками творів Великого Кобзаря Андрій Олександрович і Тетяна Миколаївна заново відкрили своїм учням Шевченка: «Це були справжні текстологічні студії. Без декларативних штампів. Учителі розкривали нам глибини поетового світобачення. Поет став нам рідним ще й

тому, що Андрій Олександрович і Тетяна Миколаївна знали напам'ять багато текстів Кобзаря, а ми тягнулися за ними, наслідували їх». Результати роботи над підрядними перекладами творів класиків української літератури — Тараса Шевченка і Лесі Українки — лягли в основу перших наукових статей Ніни Федорівни — «*Співець українського народу*», що була опублікована в грецькому журналі «Пірсос (Смолоскип)» у 1961 р. коли її авторка ще була студенткою, і «*Леся Українка*», яка побачила світ на сторінках кіпрського журналу «Неа епохі (Нова епоха)» в 1963 р.

У 1961 р. Ніна Федорівна закінчила Київський державний університет ім. Т.Г. Шевченка. Свій трудовий шлях Ніна Клименко розпочала в Українському товаристві дружби та культурних зв'язків із зарубіжними країнами у Києві. Тут неабияк прислужилися не лише її добре знання новогрецької та німецької мов, а й досвід гіда-перекладача, здобутий в університетські роки під керівництвом Андрія Олександровича Білецького і Тетяни Миколаївни Чернишової. На різних посадах — відповідального секретаря Українського відділення Товариства радянсько-німецької дружби і культурного зв'язку, старшого референта — Ніна Федорівна пропрацювала у Товаристві до жовтня 1964 р. Ці роки були позначені напруженою відповідальною працею, спілкуванням з цікавими людьми, які приїздили до України з Греції, братніх країн соціалістичного табору, набуттям мовного й життєвого досвіду, першими поїздками з делегаціями України на о. Кіпр і в тодішню Східну Німеччину — Німецьку Демократичну Республіку (НДР).

У 1962 році в Інституті мовознавства ім. О.О. Потебні АН УРСР було відкрито новий відділ теорії мови та структурно-математичної лінгвістики. Завідувачем його був призначений тоді ще кандидат філологічних наук Михайло Андрійович Жовтобрюх. Групу фахівців з нового напрямку в українському мовознавстві — структурно-математичної лінгвістики очолила кандидат філологічних наук Валентина Сидорівна Перебийніс. Її було запрошено до відділу на посаду старшого наукового співробітника з Черкаського педінституту, де вона завідувала кафедрою іноземних мов. З цього часу бере свій початок історія становлення фундаментальної академічної школи структурної, прикладної, математичної, а згодом і комп'ютерної лінгвістики, біля витоків якої стояли В.С. Перебийніс, М.М. Пешак, М.П. Муравицька, Н.Ф. Клименко та їхні колеги по відділу. 1964 року в Інституті мовознавства було оголошено перший набір до аспірантури з нової спеціальності 10.02.21 — структурна, прикладна та математична лінгвістика. Першими аспірантами Інституту з цієї спеціальності стали Ніна Федорівна Клименко і Людмила Антонівна Алексієнко. Так тодішнє керівництво Інституту мовознавства, його директор — академік І.К. Білодід, створивши новий відділ і сприяючи підготовці фахівців з нової мовознавчої спеціальності, відгукнулися на розвиток науково-технічного прогресу в Україні, нові потреби українського суспільства і нові завдання українського мовознавства.

Темою своєї кандидатської дисертації Ніна Федорівна обрала вивчення словотвірної системи сучасної української мови за допомогою новітніх структурних і формально-логічних методів, зокрема, активно використовуваної в тогочасних структурних дослідженнях аплікативної породжувальної моделі С.К. Шаумяна. У ці роки відбувалося активне формування теорії і практики словотворення як самостійної галузі наукових досліджень, усталювався погляд на словотвір як окрему підсистему мови і розділ її теоретичної граматики. Тож застосування до його вивчення нових методів структурного аналізу мови, яке поставила своїм завданням Н.Ф. Клименко, відкривало перспективи для одержання нових важливих теоретичних і практичних результатів. Дисертацію Ніна Федорівна готувала під керівництвом Валентини Сидорівни Перебийніс, яка в 1968 р. очолила новий відділ структурно-математичної лінгвістики Інституту. Саме доктору філологічних наук, професору Валентині Сидорівні Перебийніс, визнаному фундатору школи української структурної, математичної, прикладної лінгвістики та лінгвостатистики, завдячує Ніна Федорівна вмінням глибоко зазирнути у будову досліджуваного мовного об'єкта, збагнути його природу і місце у системі мови та у мовній діяльності суспільства, створити вірогідні моделі мовних явищ, що в руках вдумливого дослідника слугують надійним інструментом для одержання нової важливої інформації про мову, її місце в житті окремої людини і суспільства, закономірності її побутування й розвитку в часі та просторі.

У 1967 р. після закінчення аспірантури Н.Ф. Клименко прийняли на роботу в Інститут мовознавства і призначили на посаду молодшого наукового співробітника відділу теорії мови та структурно-математичної лінгвістики, а з 1 листопада 1968 р. — молодшого наукового співробітника новоствореного окремого відділу структурно-математичної лінгвістики. У цьому відділі (із січня 2011 р. — в складі Інституту української мови НАН України) Ніна Федорівна працює і сьогодні, з ним пов'язані основні етапи її наукового зростання, визначальні події в її науковому житті та її непересічні здобутки на ниві українського мовознавства.

1970 р. Ніна Федорівна в спеціалізованій ученій раді Інституту мовознавства ім. О.О. Потебні успішно захистила дисертацію на тему *«Система афіксального словотворення сучасної української мови»*, здобувши ступінь кандидата філологічних наук зі спеціальності 10.02.21 — структурна, прикладна та математична лінгвістика. За матеріалами цієї дисертації 1973 р. в академічному видавництві «Наукова думка» вийшла друком її однойменна монографія. У цій праці Ніна Федорівна ґрунтовно описала склад українських афіксів — префіксів і суфіксів, їх позиційні та комбінаторні властивості у різних типах структур слів основних повнозначних частин мови, яким властиве розгалужене словотворення — іменників, дієслів, прикметників і прислівників. За допомогою аплікативної породжувальної моделі С.К. Шаумяна Н.Ф. Клименко

згенерувала всі можливі типи структур українських слів цих частин мови, в побудові яких можуть брати участь афікси. Теоретично можливі згенеровані структури (генотипи) вона зіставила з реальними українськими словами (фенотипами), засвідченими словниками й текстами. У такий спосіб вона виявила міру реалізації словотвірного потенціалу афіксальної системи сучасної української мови, встановила причини відсутності в мові тих чи тих теоретично можливих слів. Здійснене дослідження дало їй змогу сформулювати важливі закономірності морфемної і словотвірної будови сучасного українського слова. Ідеї, теоретичні та практичні результати цієї своєї першої серйозної монографічної праці Н. Ф. Клименко творчо розвинула в наступних дослідженнях.

Працюючи вже на початку ХХІ ст. над історією відділу структурно-математичної лінгвістики для загальної історії Інституту мовознавства ім. О.О. Потебні НАН України за 75 років його існування (1930–2005), Ніна Федорівна виділила три основні етапи досліджень відділу. До виконання найважливіших праць, які й визначили наукове «обличчя» колективу відділу на кожному з цих етапів його історії, Ніна Федорівна Клименко зробила вагомий внесок. Основним об'єктом її аналізу незмінно була українська мова, втім, конкретні проблеми її вивчення Ніна Федорівна розглядала в контактах і зіставленні з іншими мовами, які вона добре знає: російською, новогрецькою, німецькою. Наукові завдання вивчення структури й системи, закономірностей функціонування морфемної, словотвірної, лексичної систем української мови вона розв'язувала як у планових колективних працях відділу, так і в своїх індивідуальних наукових розправах.

Перший етап наукової діяльності відділу (1962–1970 рр.) відзначили праці, в яких за допомогою структурних і статистичних методів вивчалися різні рівні системи української мови, її фонологічна, морфологічна, синтаксична, словотвірна, лексична підсистеми. У ті роки згортання хрущовської «відлиги» і шелестівської українізації, повернення до сталінських ідей «злиття народів» здійснювати таке масштабне вивчення сучасного стану української мови із застосуванням найновітніших методів наукового її аналізу було зовсім непросто. Тим вагомішим з позицій сьогодення стає внесок відділу в цілому і Ніни Федорівни Клименко зокрема до розвитку української структурної та математичної лінгвістики, лінгвостатистики та моделювання мови. У ці роки з'являється низка праць Н.Ф. Клименко, що переконливо продемонстрували можливості методів структурного аналізу в дослідженні мовних явищ. Вони були узагальнені в стрункій теорії структурної організації афіксальної системи сучасної української мови, обґрунтованій в її вже згаданій вище кандидатській дисертації. Це такі розвідки, опубліковані в різних наукових збірниках і в академічному журналі «Мовознавство», як: *«Структурна характеристика слова»*, *«Про невикористані можливості словотвору української мови»*, *«Про закономірності сполучуваності*

афіксів сучасної української мови» (всі — 1968 р.), *«Аналіз утворення слів типу заріччя, узбережжя за аплікативною моделлю»* (1969 р.), *«Розмежування лексичних омонімів за допомогою словотворчих засобів»*, *«Структурно-типологічне зіставлення словотворчих систем української і новогрецької літературних мов на основі АПМ»* (обидві — 1970 р.) та інші.

Дослідження структури мови, здійснені відділом протягом 1960-х років, було підсумовано 1972 р. у колективній праці *«Структурна граматика сучасної української літературної мови (проспект)»*, у створенні якої Н.Ф. Клименко взяла активну участь разом з В.С. Перебийніс, М.П. Муравицькою та Т.О. Грязнухіною. Їй належать такі розділи цієї праці, як *«Парадигма прикметників»* та *«Породження слова з морфем»*. На жаль, дальшій роботі на цій ділянці структурного аналізу української мови і вивершенню цього цікавого теоретичного задуму стала на заваді інша не менш масштабна і складна теоретична й практична робота відділу — статистичне обстеження текстів української художньої прози та укладання частотного словника цього функціонально-стильового різновиду української мови. Її виконання потребувало надзвичайного напруження сил усіх співробітників відділу, оскільки через відсутність комп'ютерів усі підрахунки, необхідні для статистичного аналізу півмільйонної текстової вибірки, вони виконували вручну.

1969 р. світ побачив пробний зошит *«Частотного словника сучасної української художньої прози»*, який Ніна Федорівна готувала разом з іншими співробітниками відділу під керівництвом Валентини Сидорівни Перебийніс. Цей новий для української лексикографії тип словника у двох томах вийшов друком у 1981 р. в академічному видавництві «Наукова думка». Такий результат понад 10-річної наполегливої творчої роботи відділу становив статистичну модель функціонування лексичної, граматичної, словотвірної, стилістичної систем української мови в прозових художніх творах українських письменників — визнаних майстрів слова. Отже, корпус словника вмістив частотні характеристики слів тогочасного активного українського лексикону, на підставі якого можна було зробити важливі висновки про українськомовну картину світу, стан мовної свідомості українців, зафіксований текстами 1950–1970-х рр. Ніні Федорівні в цій праці належить солідна пайка, а здобутий досвід лінгвостатистичного аналізу мови прислужився їй для дальшого поглибленого вивчення будови та функціонування морфемної і словотвірної систем української мови.

Окреме місце в науковому доробку Н.Ф. Клименко 1970-х рр. посідають праці з порівняльної граматики, зокрема морфології та словотворення української і новогрецької мов. Вони були надруковані в новому щорічному науковому збірнику, який з 1973 р. почала видавати кафедра математичної лінгвістики кібернетичного факультету Київського державного університету ім. Т.Г. Шевченка на чолі з доктором філологічних наук, професором Фіоніллою Олексіївною Нікітіною. Він виходив українською і російською мовами спочатку під назвою

«Математическая лингвистика», а з 2-го випуску, виданого 1974 р., — «Структурная и математическая лингвистика». У цьому збірнику побачила світ низка праць Н.Ф. Клименко з різних проблем структурного аналізу словотвору, лексики, граматики мов, а саме: «**Типологічне вивчення дієслів сучасної української і новогрецької мов**» (1973 р.), «**Складні дієслова в українській і новогрецькій мовах**» (1974 р.), «**Акцентуаційні властивості прикметникових суфіксів у сучасній українській мові**» (1976 р.), «**Парадигми прикметникової словозміни в сучасній українській мові**» (1978 р.) та «**Про функціональний підхід до пояснення словотворчих явищ**» (1981 р.).

Цей період позначений і участю Ніни Федорівни, вже визнаного фахівця з морфеміки, словотворення та морфології сучасної української мови, в створенні авторитетних колективних академічних праць, які істотно теоретично поглибили й доповнили важливим фактичним матеріалом 5-томну академічну граматику української мови «Сучасна українська літературна мова». Колектив Інституту мовознавства видавав цю граматику за редакцією академіка І.К. Білодіда протягом 1969–1973 рр. У 1975 р. як результат дальшого вивчення проблематики, опрацьованої в томі «**Морфологія**» (К., 1969), із зосередженням уваги на дискусійних і малодосліджених явищах було видано колективну монографію «**Морфологічна будова сучасної української мови**», у створенні якої взяли участь, крім Ніни Федорівни, А.П. Грищенко, Н.М. Сологуб, Г.М. Гнатюк, Г.Х. Щербатюк, О.Ф. Пінчук, А.В. Лагутіна. Редактором монографії був М.А. Жовтобрюх. Перу Ніни Федорівни Клименко тут належить розділ «**Морфологічна будова композитів**». Ця серйозна праця узагальнила її попередні результати вивчення композитів різних частин мови, починаючи від її дипломної роботи в університеті, і заклала теоретичне й методико-процедурне підґрунтя для аналізу української складної (кількакореневої) лексики, на якому Ніна Федорівна зосередила свої основні дослідницькі зусилля впродовж наступних 10 років.

1979 р. колектив співробітників відділу структурно-математичної лінгвістики на чолі з Марією Михайлівною Пешак видав монографію «**Морфемна структура слова**». Ніна Федорівна написала для неї такі розділи, як «**Способи класифікації словозмінних парадигм**», «**Сполучуваність ознак змінних прикметників у межах слова**», «**Структурні властивості словозмінних основ прикметників**». Ця оригінальна праця подала формально-логічні моделі морфемної будови змінюваних слів різних частин мови, які уможливили встановлення їхніх парадигматичних класів. В основу формалізованої класифікації слів були покладені набори флексій, морфонологічні чергування в основі слова та схеми властивого йому наголошення. Виявлені ознаки морфемної будови слова зайвий раз довели дію у мові як системі знаків принципу семіотичної переваги, згідно з яким невелика кількість формальних ознак дає змогу описати основну масу слів мови. Отже, для кожного розряду змінюваних слів автори монографії встановили ядро й периферію властивих їм типів морфемної будови. Розроблена детальна формалізована кла-

сифікація морфемної структури змінюваних слів згодом лягла в основу алгоритмів і програм аналізу та синтезу слів за допомогою комп'ютера. Вони ввійшли до складу системи автоматичного морфологічного аналізу тексту, яку створили співробітники відділу структурно-математичної лінгвістики Т.О. Грязнухіна, Л.В. Орлова, Н.П. Дарчук, В.І. Критська, Т.К. Пуздирєва, програмісти Т.І. Недозим, Г.В. Коленов і В.М. Сорочкін, для автоматичного редактора тексту РУТА та автоматичного двомовного (українсько-російського та російсько-українського) перекладача ПЛАЙ, добре відомих усім, хто сьогодні працює з українським офісом у складі операційної системи WINDOWS фірми Майкрософт.

Цього ж, 1979 року світ побачила ще одна колективна праця Інституту мовознавства, в якій Ніна Федорівна Клименко взяла активну участь, праця, яка на багато років визначила напрямки досліджень у галузі теорії та практики сучасного українського словотворення. Це — *«Словотвір сучасної української літературної мови»*, книжка, що не ввійшла до добре відомого всім, хто працює з українською мовою в Україні і поза нею, 5-томника академічної граматики *«Сучасна українська літературна мова»*, проте фактично завершила це авторитетне видання. Для цієї праці Н.Ф. Клименко написала розділ про способи творення складних слів — *«Словоскладання. Абревіація»*. На великому і розмаїтому мовному матеріалі вона розробила струнку й водночас всеохопну класифікацію кількакореневих слів за їхньою частиномовною належністю, способами творення, типами словосполук, з якими вони співвідносяться, формально-семантичною будовою, властивою композитам, юкстапозитам та абrevіатурам. Цей розділ заклав основу для ґрунтовного дослідження складних українських слів з використанням новітніх методів структурної та математичної лінгвістики — компонентного й трансформаційного аналізу, лінгвістичного моделювання й прогнозування, дефініційного методу й методу перифразування, результатом якого стала згодом монографія Ніни Федорівни *«Словотворча структура і семантика складних слів у сучасній українській мові»*. У ній були подані результати фронтального вивчення складних українських слів різних типів: композитів і юкстапозитів — наслідків, відповідно, осново- і словоскладання, належних до основних повнозначних частин мови: іменників, дієслів, прикметників та прислівників.

Книжка побачила світ 1984 р. у видавництві «Наукова думка». 1985 р. за її матеріалами Н.Ф. Клименко в Інституті мовознавства ім. О.О. Потебні АН УРСР захистила однойменну докторську дисертацію зі спеціальності «українська мова». Особливу увагу в цій, певною мірою, етапній, підсумковій праці авторка приділила взаємодії різних мовних підсистем — морфемної, лексичної, граматичної, словотвірної, в процесі творення складних слів, функціональним властивостям таких мовних одиниць, їхньому стилістико-прагматичному потенціалу, ролі в українській номінації. Н.Ф. Клименко переконливо обґрунтувала висновки про те, що в творенні складних слів яскраво виявляють себе

типологічні риси української мови як мови флективної з провідною роллю синтетизму в її номінації.

У докторській монографії Н.Ф. Клименко, присвяченій семантиці та словотвірчій будові складних слів, знайшли відображення й результати того нового перспективного напрямку досліджень, який у кінці 1970-х років започаткувала у відділі структурно-математичної лінгвістики професор М.М. Пещак. Вони були пов'язані з формуванням машинного фонду української мови, завданням, що органічно входило до широкомасштабного проекту створення машинних фондів національних мов СРСР. Кінець 1970 — початок 1980 рр. ознаменовано жвавим і плідним обговоренням проблем комп'ютеризації лінгвістичних досліджень і виробленням єдиного підходу до формування фондів національних мов як їх фактографічної і процедурної основи. М.М. Пещак, Н.Ф. Клименко, В.С. Перебийніс з доповідями про концепцію створення машинного фонду української мови беруть у ці роки активну участь у загальносоюзних нарадах у Москві (1983, 1987, 1989 рр.), на яких предметом зацікавленого обговорення був широкий комплекс проблем, пов'язаних з реалізацією проектів створення машинних фондів мов народів СРСР. Результатом цієї напруженої новаторської праці стали колективні монографії *«Формалізовані основи семантичної класифікації лексики»* (К., 1982), *«Лексична семантика в системі «людина-машина»* (К., 1986) та *«Український семантичний словник: Проспект»* (К., 1990, рос. мовою), одним із провідних авторів яких виступила Н.Ф. Клименко. Зусилля дослідників були передусім зосереджені на розробленні принципів підготовки лінгвістичних баз даних і баз знань про мову — основи її машинного фонду як інформаційно-довідкової, навчальної, редакційно-видавничої та власне дослідницької лінгвістичної системи, на створенні машинних версій традиційних словників української мови та автоматичному укладанні на їх основі словників нових типів. За словник, що найоб'ємніше подає відомості про слово — стрижневу одиницю системи української мови, яка пов'язує між собою одиниці її нижчих (фонема, морфема, силабеми, акцентеми) й вищих (словосполучки, речення) рівнів, для розв'язання поставлених завдань було обрано тлумачний 11-томний *«Словник української мови»* (СУМ), видання якого було здійснено протягом 1970–1980 рр. Усебічне вивчення його метамови дало змогу розробникам машинного фонду української мови визначити формальні параметри різних типів значень, що їх здатне виражати українське слово: лексичних, словотвірних, граматичних, стилістичних, встановити закономірності та особливості взаємозв'язку форми та значення в слові.

Н.Ф. Клименко в цих дослідженнях свою увагу зосередила на пошуках способів і засобів моделювання взаємовідношень між різними підсистемами мови, взаємозв'язків лексичної і словотвірної семантики слів різної формальної будови. У її розділі *«Структура лексико-семантичного поля»* в монографії *«Формалізовані основи семантичної класифікації лексики»*

фікації лексики» об'єктом вивчення стали словотвірні відміни дієслів тематичної групи ткання, таких, як *ткати, в'язати, сукати, прясти, чухрати* та інших. На основі ретельного вивчення їхніх словопороджувальних можливостей, синонімічних і антонімічних відношень, тенденцій формування вторинних, переносних, експресивно-оцінних значень, Ніна Федорівна змодельовала структуру лексико-семантичного поля, що його утворюють у лексиконі української мови дієслова зі спільною інтегральною семою «ткання». У монографії *«Лексична семантика в системі «людина-машина»* за об'єкт вивчення вона обрала складні прикметники української мови, показавши на прикладі прикметників з антонімічними основами **твердо-** і **м'яко-** та їх синонімами роль, яку такі композити відіграють у семантичній класифікації лексики, категоризації та аспектуалізації семантики слів. Основні теоретичні та практичні результати власних досліджень з формалізації семантики мовних одиниць, моделювання різноманітних лексико-семантичних комплексів, аналізу концепцій і здобутків інших українських і зарубіжних дослідників у цій галузі Н.Ф. Клименко узагальнила в розділі *«Принципи семантизації слів у наявних словниках»* до проспекту «Українського семантичного словника». На жаль, через низку об'єктивних причин цьому масштабному задуму створення комп'ютерного ідеографічного словника української мови за допомогою формалізованих процедур семантичної класифікації лексики не судилося здійснитися.

У 1986 р. після відходу на заслужений відпочинок В.С. Перебийніс Ніна Федорівна Клименко очолила відділ структурно-математичної лінгвістики Інституту мовознавства. Із середини 1970-х рр. наукову роботу Ніна Федорівна постійно поєднує з викладацькою, готуючи кадри україністів, озброєних новітніми досягненнями структурної, прикладної та математичної лінгвістики в Київському державному університеті ім. Т.Г. Шевченка. З 1981 р. вона керує написанням кандидатських дисертацій зі структурної, прикладної та математичної лінгвістики, україністики, загального мовознавства, а пізніше, з кінця 1990-х рр. — і з неоелліністики та перекладознавства. За ці роки під керівництвом Н.Ф. Клименко докторську дисертацію захистила М.Ю. Федурко, кандидатські — Є.А. Карпіловська, Т.І. Товкайло, Т.О. Гаврилова, А.Я. Середницька, Л.П. Кислюк, С.Є. Перепльотчикова, А.О. Савенко, А.А. Столярова, О.А. Мойсієнко, З.В. Павловська, Т.В. Любченко, О.О. Тищенко та В.А. Ардонсо. Проте значно ширше коло тих колег, які широко й незмінно вдячні Ніні Федорівні за рецензування та редагування їхніх праць, відгуки, консультації, конструктивну й доброзичливу критику, професійну й людську підтримку в складні моменти життя.

З 1988 р. під її керівництвом група співробітників відділу, до складу якої входили Л. І. Комарова, Є.А. Карпіловська, Н. В. Сніжко, розпочала виконання нової планової теми «Автоматизація досліджень з морфології сучасної української мови». Ця тема поклала початок багаторічним плідним дослідженням Н.Ф. Клименко та її колег з вивчення за

допомогою комп'ютера морфемної і словотвірної підсистем сучасної української мови, створення українських електронних словників нового типу. Одним з провідних завдань дослідників було формування генерального реєстру українських слів, що став згодом стрижнем комп'ютерного морфемно-словотвірного фонду української мови у відділі структурно-математичної лінгвістики Інституту мовознавства ім. О.О. Потебні НАН України. У кінці 1991 р. було завершено створення першої версії такого генерального реєстру. У ньому було подано відомості про морфемну будову, семантичні, функціональні й частотні характеристики понад 170 тис. українських слів, уміщених в авторитетних і різнотипних словниках повоєнного часу: 11-томного тлумачного «Словника української мови» (К., 1970–1980), 2-томного словника-довідника І.Т. Яценка «Морфемний аналіз» (К., 1980–1981), 2-томного «Частотного словника сучасної української художньої прози» (К., 1981), «Словника іншомовних слів» за редакцією О.С. Мельничука (К., 1974) та орфографічної частини «Словника-довідника з правопису та слововживання» С.І. Головащука (К., 1989). На основі генерального реєстру фонду за допомогою комп'ютера було укладено новий для української і в цілому слов'янської лексикографії словник — частотно-валентний *«Словник афіксальних морфем української мови»*, в якому всебічно було описано 817 українських афіксів: 145 префіксів і 672 суфікси. Ніна Федорівна у цьому словнику разом з програмісткою Т.І. Недозим підготувала префіксальну частину, разом з Є.А. Карпіловською написала докладну теоретичну передмову; суфіксальну частину словника уклали Є.А. Карпіловська, перша аспірантка Ніни Федорівни, разом з програмістом В.С. Карпіловським.

Створений комп'ютерний морфемно-словотвірний фонд визначив на наступні роки проблематику досліджень Н.Ф. Клименко з морфеміки та словотворення української мови, тематику не лише суто наукових, а й науково-популярних і лінгводидактичних її праць. Упродовж непростих 1990-х рр., позначених для Національної академії наук України браком фінансування, гальмуванням через це видання наукових праць, впливом висококваліфікованих кадрів і внаслідок цього скороченням наукових осередків, Ніна Федорівна продовжує невпинно попри всі особисті й суспільні проблеми працювати в улюбленій царині мовознавчої науки. Спектр тем її публікацій цих років красномовно засвідчує широту її наукових пошуків, зацікавлень, неослабну жадобу пізнання й руху до нових дослідницьких обріїв: 1991 р. — у видавництві «Радянська школа» виходить її книжка для молоді *«Як народжується слово»*, написана цікаво, жваво, дотепно, на свіжому величезному фактичному матеріалі; 1993 р. — разом з членом-кореспондентом НАН України І.Р. Вихованцем і кандидатом філологічних наук Є.А. Карпіловською вона видає за редакцією академіка НАН України В.М. Русанівського розширений курс самовчителя для російськомовних читачів *«Вивчаємо українську мову»*, в якому пише розділ *«Складні випадки*

словотворення», 1998 р. — світ побачили одразу дві праці Ніни Федорівни, адресовані викладачам і студентам-україністам — підручник *«Основи морфеміки сучасної української мови»* (перевиданий 2000 р.) та посібник *«Словотвірна морфеміка сучасної української літературної мови»*, підготовлений разом з Є.А. Карпіловською. Цього ж року вдалося нарешті завдяки фінансовій підтримці Державного фонду фундаментальних досліджень Міністерства науки України опублікувати *«Словник афіксальних морфем української мови»*.

Триває протягом цього буремного десятиліття й всебічне, глибоке вивчення морфемної та словотвірної підсистем української мови. З'являються такі новаторські етапні праці в науковому доробку Ніни Федорівни, як *«Морфемні структури слів сучасної української літературної мови»* (1991 р.), доповідь на XII Міжнародному з'їзді славистів у Кракові в 1998 р. *«Морфеміка слов'янських мов як об'єкт типологічного вивчення»* (обидві — разом з Є.А. Карпіловською), *«Морфемна структура слова як одиниця типологічного опису мови»* (1995 р.) та інші. У ці роки увагу Ніни Федорівни привертає й така нова галузь лінгвістичних досліджень, як мовна синергетика, започаткована працями німецьких дослідників П. Менцерата, Г. Альтмана і Р. Келера. Наслідком апробації ідей мовної синергетики на матеріалі української мови стали такі розвідки Н. Ф. Клименко, як *«Виміри притягальної сили коренів у морфемній підсистемі мови»* (1994 р.), *«Двоїстість одиниць морфемної підсистеми мови як ознака її плинної рівноваги»* (1995 р.), *«Мовна синергетика як теорія систем із саморегулюванням і як складник комп'ютерної лінгвістики»* (1998 р.) та інші.

У середині 1990-х рр. завдяки підтримці посольства Грецької Республіки в Україні, колег в університетах Салонік і Атен склалися сприятливі умови для втілення в життя заповітної мрії Андрія Олександровича Білецького і Тетяни Миколаївни Чернишової — створення кафедри елліністики в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка. Важливу роль у здійсненні цього задуму зіграв високий науковий і людський авторитет Ніни Федорівни в колах елліністів світу і мовознавців України. З 1 вересня 1999 р. вона очолила новостворену кафедру елліністики, не пориваючи зв'язків з рідним відділом структурно-математичної лінгвістики Інституту мовознавства. За десятиріччя завдяки зусиллям Н.Ф. Клименко, О.Д. Пономарева, Ф.О. Нікітіної та інших відомих учених-елліністів, а також за підтримки керівництва Київського університету та грецьких університетів і посольства Греції в Україні кафедра зміцніла, утвердила свій авторитет в Україні й у світі, виросло нове покоління елліністів — викладачів і дослідників, вихованців Ніни Федорівни, які активно працюють сьогодні на кафедрі, а також в Маріупольському державному гуманітарному університеті: С.Є. Перепльотчикова, А.О. Савенко, А.А. Столярова, О.А. Мойсієнко, З.В. Павловська, Т.В. Любченко, О.О. Тищенко та інші. Нині кафедру елліністики впевнено веде до нових звершень учень Н.Ф. Клименко —

кандидат філологічних наук Андрій Олександрович Савенко, талановитий перекладач і дослідник творчості видатних грецьких письменників Нікоса Казандзакіса і Стратиса Міривіліса.

Початок ХХІ ст. для українського мовознавства відзначений подією особливої ваги. У видавництві «Українська енциклопедія» імені М.П. Бажана 2000 р. світ побачила перша в історії мовознавства енциклопедія *«Українська мова»*. На вихід цієї праці культурна українська громада чекала майже 10 років. Ніна Федорівна ще на початку 1980-х рр. разом з іншими провідними вченими Інституту мовознавства — О.С. Мельничуком, І.Р. Вихованцем, В.В. Німчуком, О.Б. Ткаченком та іншими почала під керівництвом академіка В.М. Русанівського працювати над тематичним покажчиком до цієї енциклопедії. Згодом вона стала одним з основних її авторів і членом редакційної колегії цього видання. У цій унікальній праці, що узагальнила відомості про систему української мови, її історію, контакти з іншими слов'янськими і неслов'янськими мовами, про пам'ятки української мови та літератури, видатних українських мовознавців та зарубіжних мовознавців, які досліджували українську мову, Ніні Федорівні належать близько 130 персоналій і статей з проблем словотворення та морфеміки української мови. На сьогодні вийшли друком вже 2-е (2004 р.) і 3-є (2007 р.) видання енциклопедії *«Українська мова»*, кожне з яких було істотно доповнено новими важливими статтями з актуальних проблем українського мовознавства та новим цікавим ілюстративним матеріалом.

Творча й наукова активність Н.Ф. Клименко попри біг років не згасає. З відкриттям кафедри елліністики вже 10 років в її науковому доробку інтенсивно взаємодіють два потужні дослідницькі струми: україністика та елліністика, як у самостійному, так і в зіставному висвітленні широкого спектру проблем. Новий імпульс дослідженням з улюбленого словотворення дало зацікавлення Ніні Федорівни тенденціями оновлення української мови, динамічними процесами в її лексиконі. 2002 р. на V Міжнародному конгресі Міжнародної асоціації україністів у Чернівцях вона виступила з доповіддю *«Неологізування в українській мові в часи глобалізації»*. У 2003 р. для чергового, XIII Міжнародного з'їзду славістів у Любляні (Словенія) разом з Є.А. Карпіловською та Л.І. Даниленко Н.Ф. Клименко підготувала доповідь *«Динаміка словникового складу сучасної української мови на тлі міжслов'янських паралелей»*, у якій на матеріалі української, російської, польської, чеської, словацької, болгарської та хорватської мов було показано спільні (типові) й відмінні (специфічні, етнокультурно марковані) вияви різноспрямованих, але взаємопов'язаних тенденцій їх розвитку: інтернаціоналізації (глобалізації) і націоналізації (етнізації), інтелектуалізації і демократизації, семантико-функціональної і прагматичної диференціації мовних ресурсів та нейтралізації відмінностей між ними, мовної економії, динаміки мовних норм. Підсумком численних виступів і публікацій 2000–2007 рр. з проблем української неології, а також вико-

нання під її керівництвом у 2001–2005 рр. планової теми відділу структурно-математичної лінгвістики «Динамічні процеси в лексиці та словотворенні сучасної української мови» став розділ Н.Ф. Клименко *«Роль словотворення у сучасній українській номінації»* у виданій за її редакцією 2008 року разом з її ученицями Є.А. Карпіловською та Л.П. Кислюк монографії *«Динамічні процеси в сучасному українському лексиконі»*. У вересні цього ж року з доповіддю *«Диференційні та інтеграційні процеси в лексиці і словотворенні сучасної української мови»* у рамках програми XIV Міжнародного з'їзду славістів в Охриді (Македонія) вона виступила на засіданні тематичного блоку *«Динаміка та стабільність лексичних і словотвірних систем слов'янських мов»*, організованому Є.А. Карпіловською. Доповідь Ніни Федорівни, як і інших учасників блоку: К. Клещової (Польща), О.І. Коряковцевої (Польща/Росія), О.О. Кретова та І.О. Меркулової (Росія), З.А. Харитончик (Білорусь), Є.А. Карпіловської (Україна), викликала зацікавлення і жваву дискусію колег-мовознавців з різних країн. Доповіді та матеріали дискусії опубліковано того ж року в збірнику *«Динаміка та стабільність лексичних і словотвірних систем слов'янських мов»*.

До програми XIV Міжнародного з'їзду славістів цей тематичний блок було включено за поданням Комісії зі слов'янського словотворення при Міжнародному комітеті славістів. Н.Ф. Клименко з 2004 р. у цій високоавторитетній Комісії гідно представляє Україну і бере активну участь в усіх її наукових заходах. У 2004 р. — в Братиславі, 2005 р. — в Берліні, 2006 р. — у Мінську, 2007 р. — в Софії, 2009 р. — у Москві, 2010 р. — у Києві, 2011 р. — у Познані, 2012 р. — у Белграді, 2014 р. — у Віттенберзі на наукових конференціях, які проводить Комісія в рамках своїх засідань, Ніна Федорівна виступила з доповідями з різноманітних актуальних проблем сучасного словотворення: *«Базові концепти мови та словотвірний потенціал належних їм слів»*, *«Категорія відмінка іменника як мотиваційна база словотвірних типів похідних»*, *«Місце словотворення у функціонально-категорійній граматиці мови»*, *«Словотвірна параметризація лексичної семантики слова»*, *«Словотвірні засоби інтелектуалізації сучасної української мови»*, *«Дієслівне основоскладання у контрастивному висвітленні»*, *«Текст як підґрунтя семантики композитів та їхніх функцій (типологія і характерологія)»*, *«Оновлення словотворчих ресурсів як наслідок семантичної інтерференції мов»* та *«Взаємодія різнорівневих похідних одиниць мови як критерій їх зіставлення (на матеріалі східнослов'янських і новогрецької мов)»*. Важливим здобутком української дериватології став і гніздовий *«Шкільний словотвірний словник сучасної української мови»*, який разом з Ніною Федорівною уклали Є.А. Карпіловська і Л.П. Кислюк. Цей перший в україністиці словник такого типу, в якому було подано 127 найпоказовіших гнізд слів різних частин мови, вийшов у світ 2005 р. у видавництві «Наукова думка» в серії «Словники України».

2011 року вийшов друком перший в українській лексикографії *«Граматичний словник сучасної української літературної мови. Словозміна»*.

Його уклад колектив співробітників відділу структурно-математичної лінгвістики Інституту української мови НАН України (роботу над словником розпочато було ще в Інституті мовознавства ім. О.О. Потебні) в складі В.І. Критської (керівник), Т.І. Недозим, Л.В. Орлової, Т.К. Пуздиревої та Ю.В. Романюк. Н.Ф. Клименко здійснила редагування цієї новаторської фундаментальної праці. Розглядуваний словник уперше подав правила побудови парадигм відмінювання для понад 140 тис. українських слів різних частин мови. Створені правила врахували широкий спектр формальних ознак української словозміни: 1) набори закінчень різних словоформ; 2) схеми наголошування та 3) морфологічні перетворення в основах слів під час їх відмінювання. Автори цього словника додали до його корпусу таблиці з кількісними показниками продуктивності окремих моделей словозмінних парадигм, які на надійній основі дають змогу встановити ядро й периферію системи словозміни сучасної української літературної мови. Нині під керівництвом Н.Ф. Клименко колектив укладачів працює над створенням електронної версії «Граматичного словника сучасної української літературної мови. Словозміна» як комп'ютерної дослідницької та інформаційно-довідкової системи.

2013 року світ побачила ще одна новаторська праця колективу співробітників відділу структурно-математичної лінгвістики (Є.А. Карпіловська — керівник, Л.П. Кислюк, Н.Ф. Клименко, В.І. Критська, Т.К. Пуздирева та Ю.В. Романюк), в створенні якої Ніна Федорівна взяла участь як один з авторів — ідеографічний словник нової лексики «*Активні ресурси сучасної української номінації*». Це перша спроба в українській неографії здійснити моделювання мовних інновацій не за диференційними, а за інтегральними ознаками їхньої форми, семантики та властивостей функціонування в текстах і в системі мови, подати нові слова й словосполучення в складі цілісних груп (полів), що позначають певне поняття, актуальне для свідомості сучасних українців. Обговорюваний словник подає нові й актуалізовані слова або їхні складники (основи, афікси), які набувають активності у мовній діяльності сучасного українського суспільства, беруть участь в розширенні когнітивного й комунікативного простору сучасної української мови.

У серпні 2013 року в складі делегації українських учених Н.Ф. Клименко взяла участь у роботі XV Міжнародного з'їзду славістів у Мінську (Білорусь). У рамках основної програми з'їзду вона виголосила доповідь на тему «*Основоскладання в процесах номінації сучасних східнослов'янських мов (у зіставленні з німецькою та новогрецькою)*».

Протягом останнього десятиліття тривала й активна творча діяльність Ніни Федорівни на полі елліністики. За її участі і завдяки її енергії оприлюднено такі важливі праці, про які мріяли свого часу Андрій Олександрович Білецький і Тетяна Миколаївна Чернишова, як «*Новогрецько-український словник*» (К., 2005 р., разом з О.Д. Пономаревим та Є.К. Чернухіним), «*Українсько-новогрецький словник*» (К., 2008, разом з

О.Д. Пономаревим і А.О. Савенком), *«Новогрецька література в українських перекладах»* (К., 2005, уклала разом з О.Д. Пономаревим), *«Новогрецька література: Антологія»* (К., 2008, уклала разом з О.Д. Пономаревим і С.Є. Перепляотчиковою), *«Практичний курс новогрецької мови»* (К., 1999, разом з О.Д. Пономаревим і Є.К. Чернухіним), а також низка статей і доповідей з різних проблем українсько-новогрецьких мовних паралелей, контактів, вивчення новогрецької мови в широкому історико- й лінгвокультурологічному контекстах.

У Львові 2014 р. за редакцією Н.Ф. Клименко побачила світ книга *«Неперервна філологія: класичні, візантинологічні та неоелліністичні студії в Україні ХХ століття»*, яку вона підготувала разом з У. Головач, А. Ясіновським, Л. Павленком та А. Савенком. До книги ввійшли також праці А.О. Білецького, Й.У. Кобіва та Ю.В. Шаніна.

А крім цього — викладання в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка курсів теоретичної граматики новогрецької мови, когнітивістики, зіставного й порівняльного мовознавства, підготовка аспірантів і докторантів, участь як члена Національної правописної комісії у підготовці «Проекту нової редакції українського правопису» разом з В.В. Німчуком, І.Р. Вихованцем, К.Г. Городенською, С.І. Головащук, Г.П. Півтораком, В.В. Жайворонком, О.Д. Пономаревим, А.П. Грищенком, Н.І. Тоцькою, написання статей для «Енциклопедії сучасної України» і ще довгий перелік важливих справ, обов'язків, доручень, завдань, задумів, планів. Напружене, насичене улюбленою працею і цікавими подіями життя справжнього науковця.

Академічна громада, колеги по мовознавчому цеху у вишах України гідно оцінили багаторічну плідну діяльність Ніни Федорівни Клименко, обравши її в травні 2006 року членом-кореспондентом Національної академії наук України зі спеціальності «мовознавство». Належно поцінували працю Ніни Федорівни і Історико-філологічного товариства Андрія Білецького, в створенні й діяльності якого вона брала і бере найактивнішу участь, і колеги-елліністи, уряд Греції. У 1999 році Товариство Андрія Білецького за плідну діяльність у поширенні грецької мови, літератури, культури в Україні було нагороджено номархією Атен почесним титулом «Посол Еллінізму». Номарх Атен пані Елені Бесбеа урочисто вручила цю почесну відзнаку віце-президенту Товариства Ніні Федорівни Клименко.

Президія НАН України у 2009 р. нагородила Ніну Федорівну Клименко відзнакою Національної академії наук України «За наукові досягнення» з нагоди 70-річчя від дня її народження. З цієї ж нагоди 2009 р. Салоніцький університет імені Аристотеля нагородив Н.Ф. Клименко золотим вінком. 2013 р. Грецька Республіка за визначні заслуги в розвитку духовних і культурних зв'язків між Україною і Грецією та за виняткові досягнення й відданість Грецькій Освіті нагородила Ніну Федорівну Клименко високою урядовою нагородою Греції — Орденом Доброчинності (Τάγμα της Ευθουίας). Цим орденом Греція нагороджує лише

жінок, своїх громадянок та іноземок, за заслуги перед Грецією та внесок у розвиток грецького суспільства та культури.

Невблаганно спливає час, але Ніна Федорівна всі негоди на своєму життєвому шляху незмінно зустрічає мужньо, улюбленою працею та муючи біль утрат і перемагаючи недугу. Мірилом істини для неї завжди були і є батькові слова: працювати сумлінно, поважати людей і жити по совісті. Улюблений світ слова, і рідного, українського, і грецького, який став рідним, дає їй творчу наснагу й сили рухатися вперед самій і вести за собою вдячних учнів і колег. Ювілей — це лише перепочинок у путі, можливість оглянути своє життя, пригадати дорогих людей і важливі події, осмислити зроблене. А попереду — нові задуми, плани, праця, яка дає віху і надію на майбутнє.

Редколегія журналу «Українська мова», авторитетним членом якої Ніна Федорівна Клименко є від часу заснування журналу в 2001 р., колектив Інституту української мови НАН України, вся українська мовознавча громада сердечно вітають дорогу, вельмишановну Ювілярку з поважною датою в її життєвому календарі і зичать їй міцного здоров'я та сил для нових звершень во славу української мови, науки та культури.

Євгенія КАРПІЛОВСЬКА (Київ)

Статтю отримано 17.09.2014.

Ievgeniia Karpilovska

Kyiv

TIRELESS DEVOTION TO SCIENCE
(on the 75th anniversary of N.F. Klymenko)